

Edukacja włączająca i rola Specjalistycznego Centrum Edukacji Włączającej w Rybniku

Wprowadzenie

Edukacja włączająca to podejście, które zakłada, że każda szkoła i każde przedszkole powinno być miejscem dla wszystkich dzieci – bez względu na ich możliwości, trudności czy tempo rozwoju. To zmiana sposobu myślenia: zamiast oczekiwać, że dziecko dostosuje się do szkoły, to szkoła dostosowuje się do dziecka. W Rybniku działa Specjalistyczne Centrum Wspierające Edukację Włączającą (SCWEW), którego zadaniem jest wspieranie nauczycieli, rodziców i całej społeczności szkolnych w praktycznej realizacji tej idei. Broszura ta przybliży kluczowe pojęcia edukacji włączającej i pokazuje, w jaki sposób SCWEW pomaga w codziennym wdrażaniu zmian.

Spis wyjaśnianych pojęć:

[Edukacja włączająca – szkoła dla wszystkich](#)

[Różnorodność w klasie – siła, nie problem](#)

[Specjalne potrzeby edukacyjne \(SPE\)](#)

[Ocena funkcjonalna – pełny obraz dziecka](#)

[Uniwersalne projektowanie w edukacji \(UDL\)](#)

[Technologie asystujące](#)

[Pedagog specjalny – kluczowy sojusznik w szkole](#)

[Wypożyczalnia SCWEW](#)

[Współpraca z rodzicami](#)

[Inkluzyjne środowisko lokalne](#)

Edukacja włączająca – szkoła dla wszystkich

Edukacja włączająca to nie tylko idea, ale sposób organizowania pracy szkoły. Każdy uczeń ma prawo do pełnego uczestnictwa w życiu szkolnym – bez względu na swoją sprawność, zdrowie, pochodzenie czy styl uczenia się. Edukacja włączająca nie tworzy podziałów na „zwykłych” i „innych” uczniów, ale podkreśla, że każdy wnosi coś ważnego do wspólnoty klasowej.

W praktyce oznacza to:

- różnorodne metody nauczania, aby każdy uczeń miał dostęp do wiedzy,
- możliwość uczenia się we własnym tempie,
- organizowanie przestrzeni, w której wszyscy czują się bezpiecznie i są traktowani z szacunkiem.

Dlaczego to ważne? Dzięki edukacji włączającej dzieci uczą się współpracy, empatii i tolerancji. To przygotowanie do życia w dorosłym świecie, który jest pełen różnorodności. Szkoła staje się miejscem, gdzie każde dziecko ma poczucie przynależności.

Rola SCWEW: SCWEW wspiera szkoły w organizowaniu edukacji włączającej poprzez szkolenia dla nauczycieli, konsultacje eksperckie, a także wypożyczalnię sprzętu i narzędzi. Dzięki temu szkoły w Rybniku mogą tworzyć prawdziwie otwarte środowisko dla wszystkich uczniów.

Różnorodność w klasie – siła, nie problem

Różnorodność w klasie to siła – źródło rozwoju, kreatywności i współpracy, a nie problem do „wyeliminowania”. Uczniowie różnią się zdolnościami, stylem uczenia się, doświadczeniami i temperamentem, dzięki czemu wzajemnie się inspirują i uczą: jedni świetnie tłumaczą, inni porządkują, jeszcze inni wizualizują. Zadaniem szkoły jest tak projektować lekcje, by każdy miał dostęp do treści i szansę na sukces – poprzez zróżnicowane formy pracy, wybór sposobów wykonania zadań, jasne kryteria oraz wsparcia (np. grafiki, checklisty, nagrania). W takiej kulturze klasy różnice nie dzielą, lecz łączą, podnosząc jakość uczenia się wszystkich.

W praktyce oznacza to:

- stosowanie metod pracy, które angażują dzieci o różnych predyspozycjach,
- zachęcanie uczniów do wzajemnego wspierania się i uczenia od siebie nawzajem,
- budowanie atmosfery, w której każdy głos jest ważny.

Dlaczego to ważne? Różnorodność w klasie rozwija umiejętności społeczne: uczy współpracy, tolerancji i szacunku. Uczniowie w naturalny sposób uczą się, że każdy ma mocne i słabe strony – i że razem można osiągnąć więcej.

Rola SCWEW: SCWEW wspiera nauczycieli w planowaniu zajęć, które wykorzystują potencjał różnorodności. Poprzez konsultacje, materiały dydaktyczne i sieci współpracy pomaga budować szkoły, w których różnice stają się siłą napędową.

Specjalne potrzeby edukacyjne (SPE)

SPE to sytuacje, w których dziecko potrzebuje dodatkowego wsparcia, by skutecznie się uczyć i uczestniczyć w życiu klasy. To nie tylko niepełnosprawności – SPE obejmują też specyficzne trudności w uczeniu się (np. dysleksję), zaburzenia koncentracji i uwagi, trudności emocjonalne, przewlekłe choroby czy czasowe kryzysy. Wsparcie polega na usuwaniu barier: dostosowaniu wymagań i metod (np. więcej czasu, materiały w prostym języku, wizualizacje), wprowadzeniu przerw i rutyn, pracy w mniejszych krokach oraz współpracy nauczyciela z rodzicami i specjalistami. Celem jest realna dostępność nauki i poczucie sukcesu – tak, by każde dziecko mogło rozwijać swoje mocne strony.

W praktyce oznacza to:

- dostosowanie tempa i formy pracy do indywidualnych możliwości ucznia,
- stosowanie dodatkowych pomocy dydaktycznych, np. specjalnych programów multimedialnych,
- ściślejszą współpracę z rodzicami i specjalistami.

Dlaczego to ważne? Wczesne rozpoznanie i wsparcie ucznia z SPE zapobiega jego wykluczeniu i pozwala mu rozwijać pełny potencjał. Każde dziecko, niezależnie od sytuacji, może odnosić sukcesy edukacyjne.

Rola SCWEW: SCWEW pomaga szkołom w diagnozowaniu i wspieraniu uczniów z SPE. Organizuje szkolenia, konsultacje i dostarcza odpowiednie narzędzia, aby nauczyciele nie byli pozostawieni sami sobie.

Ocena funkcjonalna – pełny obraz dziecka

Ocena funkcjonalna daje całościowe spojrzenie na dziecko: łączy dane z testów i ocen z tym, jak uczeń/uczennica radzi sobie na lekcjach, przerwach, w relacjach i zadaniach dnia codziennego. Obejmuje obserwacje i rozmowy (z dzieckiem, rodzicami, nauczycielami), analizę prac, zachowania, mocnych stron i barier w środowisku; uwzględnia obszary poznawcze, językowe, emocjonalno-społeczne, motoryczne i sensoryczne. Jej celem jest zaplanowanie trafnych dostosowań i wsparcia (np. forma materiałów, tempo pracy, przerwy, strategie komunikacji), wyznaczenie krótkich i długich celów oraz monitorowanie postępów. To proces „żywy” – regularnie aktualizowany, by realnie wspierać rozwój i dobrostan dziecka.

W praktyce oznacza to:

- analizę mocnych stron dziecka, a nie tylko jego trudności,
- obserwację w klasie, na przerwach i w kontaktach z rówieśnikami,
- uwzględnianie perspektywy rodziców i specjalistów.

Dlaczego to ważne? Ocena funkcjonalna pozwala zaplanować wsparcie, które rzeczywiście odpowiada na potrzeby ucznia. Dzięki niej możliwe jest tworzenie indywidualnych rozwiązań, które zwiększają szanse na sukces.

Rola SCWEW: SCWEW wspiera szkoły w prowadzeniu oceny funkcjonalnej, dostarcza narzędzi i doradza, jak przekładać wyniki obserwacji na praktyczne działania.

Standardy i poradniki nt. oceny funkcjonalnej:

<https://www.ibe.edu.pl/pl/aktualnosci-wspieranie-dostepnosci-edukacji-dla-mlodziezy/3101-ocena-funkcjonalna-model-procedura-narzedzia>

Uniwersalne projektowanie w edukacji (UDL)

UDL (Universal Design for Learning) to podejście, w którym lekcje planuje się z góry tak, by były dostępne dla każdego ucznia – nie przez późniejsze „łatanie” barier, lecz przez ich zapobieganie. Opiera się na trzech filarach: różne sposoby angażowania (motywacja, wybór, poziom wyzwania), różne formy przedstawiania treści (tekst, obraz, audio, praktyka), oraz różne drogi wyrażania wiedzy (mówienie, pisanie, projekt, nagranie). To elastyczne materiały, jasne cele i kryteria, opcje dla ucznia oraz ocenianie wspierające, a w tle założenie, że zmienność w klasie jest normą. Dzięki temu UDL jest nie tylko metodą, ale całą filozofią projektowania uczenia się.

W praktyce oznacza to:

- stosowanie różnych form prezentacji treści (tekst, obraz, nagranie),
- umożliwienie wyboru sposobu wykonania zadania,
- różne formy oceniania – od rozmowy po projekt czy prezentację.

Dlaczego to ważne? UDL sprawia, że lekcja staje się dostępna dla wszystkich uczniów – niezależnie od ich stylu uczenia się czy ograniczeń. To rozwiązanie, które wspiera nie tylko uczniów ze SPE, ale każdego.

Rola SCWEW: SCWEW szkoli kadrę pedagogiczną w zakresie UDL i promuje przykłady dobrych praktyk, które mogą być inspiracją dla innych szkół.

Technologie asystujące

Technologie asystujące to narzędzia, które wspierają uczniów z różnymi trudnościami w nauce i funkcjonowaniu w szkole, umożliwiając im pełny i równy udział w zajęciach. Obejmują m.in. czytniki ekranu i syntezę mowy (dla słabszego wzroku/techniki czytania), rozpoznawanie mowy na tekst (dyktowanie), napisy i pętle indukcyjne (dla słabosłyszących), powiększenia i filtry kolorów, klawiatury alternatywne i włączniki, aplikacje do notatek i organizacji (timery, checklisty, przypomnienia), komunikację AAC, czcionki i tryby „przyjazne dysleksji”, a także proste udogodnienia jak regulowane stanowisko pracy czy słuchawki wygłuszające. Dobrane do potrzeb ucznia i celów lekcji, zwiększają samodzielność, motywację i dostęp do treści, wpisując się w filozofię UDL i edukacji włączającej.

W praktyce oznacza to:

- komunikatory AAC dla dzieci niemówiących,
- syntezatory mowy i lupy elektroniczne dla osób z dysfunkcją wzroku,
- aplikacje wspierające organizację pracy i koncentrację,
- pomoce sensoryczne dla dzieci z nadwrażliwościami.

Dlaczego to ważne? Technologie asystujące dają uczniom narzędzia do samodzielności i niezależności. Ułatwiają naukę i rozwijają poczucie sprawczości.

Rola SCWEW: SCWEW prowadzi wypożyczalnię sprzętu specjalistycznego i szkoli w jego używaniu, aby sprzęt był realnym wsparciem w edukacji.

Pedagog specjalny – kluczowy sojusznik w szkole

Pedagog specjalny dba o to, by wsparcie ucznia było spójne, celowe i skuteczne: rozpoznaje potrzeby, planuje dostosowania i monitoruje postępy. Koordynuje współpracę nauczycieli, rodziców i specjalistów (np. psychologa, logopedy), pomaga dobrać metody pracy, materiały i technologie asystujące, a także szkoli zespół z praktyk UDL. Wspiera ucznia w rozwijaniu mocnych stron, budowaniu samodzielności i dobrostanu, pilnując, by ustalenia z dokumentów (np. IPET, WOPFU) realnie działały na lekcjach.

W praktyce oznacza to:

- wspieranie nauczycieli w pracy z uczniami ze SPE,
- konsultowanie indywidualnych planów wsparcia,
- pomoc rodzicom w lepszym rozumieniu potrzeb dziecka,
- koordynację kontaktu szkoły z instytucjami zewnętrznymi.

Dlaczego to ważne? Pedagog specjalny jest łącznikiem, który zapewnia, że uczeń nie gubi się w systemie. Dzięki niemu szkoła działa jak jeden organizm wspierający rozwój dziecka.

Rola SCWEW: SCWEW współpracuje z pedagogami specjalnymi, oferując im wsparcie eksperckie, narzędzia i szkolenia.

Współpraca z rodzicami

Rodzice są najważniejszymi partnerami szkoły, a ich zaangażowanie ma kluczowe znaczenie w edukacji włączającej. To oni najlepiej znają potrzeby i mocne strony dziecka, dlatego wspólne planowanie celów, dostosowań i form wsparcia (np. tempo pracy, materiały, komunikacja) zwiększa szanse na sukces. Regularny kontakt – krótkie podsumowania postępów, jasne kryteria, szybka informacja zwrotna – buduje zaufanie i pozwala szybko reagować na trudności. Warto zapraszać rodziców do współtworzenia rozwiązań (checklisty, strategie dom-szkola) oraz doceniać nawet drobne osiągnięcia, by wzmacniać motywację dziecka i spójność działań wszystkich dorosłych.

W praktyce oznacza to:

- wspólne planowanie wsparcia dla ucznia,
- regularną i otwartą komunikację,
- angażowanie rodziców w życie szkoły.

Dlaczego to ważne? Współpraca między szkołą a rodzicami sprawia, że dziecko otrzymuje spójne wsparcie w domu i w szkole. To zwiększa jego poczucie bezpieczeństwa i motywację.

Rola SCWEW: SCWEW organizuje warsztaty i konsultacje dla rodziców, aby wzmocnić ich rolę w procesie edukacji i zapewnić przestrzeń do wymiany doświadczeń.

Inkluzyjne środowisko lokalne

Edukacja włączająca wykracza poza mury szkoły i obejmuje całe środowisko lokalne: instytucje kultury, organizacje społeczne, samorząd, biznes oraz sąsiedztwo. Gdy społeczność akceptuje różnorodność i tworzy dostępne przestrzenie, usługi i wydarzenia, wzmacnia więzi, poczucie bezpieczeństwa i sprawczość mieszkańców. Wspólne projekty, wolontariat, praktyki uczniowskie czy działania międzypokoleniowe budują kompetencje społeczne i otwartość, dzięki czemu wszyscy – nie tylko uczniowie – korzystają z potencjału różnorodności.

W praktyce oznacza to:

- współpracę szkół z instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i samorządem,
- organizowanie wydarzeń i inicjatyw otwartych dla wszystkich dzieci,
- działania edukacyjne skierowane do mieszkańców.

Dlaczego to ważne? Dziecko, które czuje się akceptowane nie tylko w szkole, ale i w swojej społeczności, rozwija się pełniej i pewniej wchodzi w dorosłe życie.

Rola SCWEW: SCWEW inicjuje kampanie społeczne, współpracuje z partnerami lokalnymi i wspiera integrację całych społeczności.

Zakończenie

Edukacja włączająca to codzienna praktyka, a nie odległa teoria. Dzięki wsparciu SCWEW szkoły i przedszkola w Rybniku mogą skutecznie wcielać ją w życie: diagnozować potrzeby, dobierać adekwatne dostosowania, sięgać po technologie asystujące i planować lekcje zgodnie z UDL. Najważniejsze dzieje się w klasie – w sposobie formułowania celów, różnicowania zadań i budowania kultury, w której każdy uczeń doświadcza sprawczości i sukcesu.

Kluczem jest współdziałanie. Gdy nauczyciele, rodzice, specjaliści i instytucje lokalne łączą siły, tworzą spójny system wsparcia – od przedszkola po starsze klasy. To oznacza regularną wymianę informacji, wspólne planowanie i szybkie reagowanie na trudności, ale też konsekwentne wzmacnianie mocnych stron dziecka. Dzięki temu różnorodność staje się realnym zasobem całej społeczności szkolnej.

Broszura ta jest zaproszeniem do dalszej współpracy i pogłębiania wiedzy o edukacji włączającej. Zachęcamy do korzystania z konsultacji i szkoleń SCWEW, testowania przedstawionych narzędzi oraz dzielenia się dobrymi praktykami między placówkami. Każdy krok – nawet drobna modyfikacja zadania czy nowy sposób informacji zwrotnej – przybliży nas do szkoły, w której każde dziecko może rozwijać swój potencjał.